

Economia regiunii transnistrene la răscruce?

Autori:

Adrian Lupușor
Alexandru Fala
Iurie Morcotîlo
Valeriu Prohnițchi

**Revista
Economică
Regională:**

Regiunea
transnistreană

**Ediția III
Decembrie, 2015**

Notă de limitare a responsabilității

Această publicație este elaborată în cadrul programului „Susținerea Măsurilor de Promovare a Încrederii” - finanțat de Uniunea Europeană și implementat de Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare. Opiniile din acest document aparțin autorilor și nu reflectă opinia Uniunii Europene sau a Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare. De asemenea, autorii conștientizează riscurile legate de posibilele probleme de calitate a datelor statistice, pe care le-au utilizat cu maximă precauție.

This project is funded by
the European Union

*Empowered lives.
Resilient nations.*

Cuprins

Indicatori-cheie	4
Mesajele-cheie ale acestei ediții	5
Sumar executiv	7
Capitolul 1. Oferta internă.....	9
Capitolul 2. Cererea internă.....	11
Capitolul 3. Finanțele publice.....	13
Capitolul 4. Piața muncii	15
Capitolul 5. Prețuri și politica monetară.....	18
Capitolul 6. Sistemul bancar	21
Capitolul 7. Sectorul extern	24
Despre EXPERT-GRUP	27

Lista de figuri:

Figura 1. Evoluția producției industriale în regiunea transnistreană, ...	9
Figura 2. Evoluția cheltuielilor de consum (anul 2001=100%) și a cotei remitențelor în totalul veniturilor populației (% din total venituri)	11
Figura 3. Evoluția investițiilor de capital în regiunea transnistreană, ...	12
Figura 4. Dinamica locurilor de muncă create și închise (axa stângă).....	15
Figura 5. Dinamica populației ocupate pe tipuri de întreprinderi (mii persoane), în IMM-uri (axa din stânga) și restul (axa din dreapta)	16
Figura 6. Relația dintre nivelul șomajului și deschiderea	16
Figura 7. Principalele componente ale Indicelui Prețurilor de	18
Figura 8. IPC și normele rezervelor obligatorii pentru depozitele atrase, %	19
Figura 9. Masa monetară și normele rezervelor obligatorii, %	19
Figura 10. Cursul de schimb al rublei transnistrene față de	20
Figura 11. Nivelul de concentrare, indicii Herfindahl-Hirschman	21
Figura 12. Soldul creditelor și depozitelor la termen, creștere f-a-p, %	22
Figura 13. Raportul dintre rezervele pentru riscul de credit și pentru acoperirea pierderilor de la deprecierea plasamentelor și active, și creșterea anuală a rezervelor, %	22
Figura 14. Ponderea activelor lichide în total active, ...	23
Figura 15. Exportul de mărfuri din regiunea transnistreană, creștere f-a-p, %	24
Figura 16. Importul de mărfuri în regiunea transnistreană, creștere f-a-p, %	25
Figura 17. Structura livrărilor de mărfuri în afara regiunii Transnistreană, %*	25
Figura 18. Structura geografică a exportului și importului regiunii transnistrene, %*	26

Lista de tabele:

Tabelul 1. Principalii indicatori macroeconomici ai regiunii transnistrene	4
Tabelul 2. Executarea bugetară în regiunea transnistreană (mil. USD), ian-oct:15.....	13
Tabelul 3. Structura cadrului bugetar al regiunii transnistrene. Evoluția ponderilor pe fiecare componentă (%).	14

Economia regiunii transnistrene în cifre

Tabelul 1. Principalii indicatori macroeconomici ai regiunii transnistrene

	2013	2014	T1:2015	T1-T2:2015	T1-T3:2015	2015
Produsul Intern Brut, mil. USD	1048,8	1116,78	225,3	462,5	710,4	1005,0
Produsul Intern Brut, % f-a-p	104,2	103,43	85,0	88,5	90,0	90,0
Volumul producției industriale, mil. USD	738,08	904,86	182,53	374,71	575,62	795,0
Volumul producției industriale, % f-a-p (în prețuri comparabile)	82,3	119,0	83,7	87,5	90,2	88,0
Volumul comerțului cu amănuntul, mil. USD	902,51	882,68	181,92	342,95	519,32	706,1
Volumul comerțului cu amănuntul, % f-a-p	104,8	97,5	87,4	81,2	79,6	80,0
Investiții în capital fix, mil. USD	139,32	131,91	14,72	41,63	64,97	95,0
Investiții în capital fix, % f-a-p	110,4	89,0	73,1	59,8	74,2	72,0
Rata de schimb a „rublei transnistrene” față de dolarul SUA	11,1	11,1	11,1	11,1	11,1	N/A
Indicele Prețurilor de Consum, % f-a-p	103,63	100,98	99,19	100,22	98,06	N/A
Norma rezervelor obligatorii, pentru depozitele persoanelor fizice în „ruble transnistrene”, % (final de perioadă)	0	10	12	12	10	N/A
Norma rezervelor obligatorii, pentru depozitele persoanelor fizice în valută străină, % (final de perioadă)	8	14	15	15	12	N/A
Norma rezervelor obligatorii, pentru depozitele persoanelor juridice în „ruble transnistrene”, % (final de perioadă)	6	14	15	12	10	N/A
Norma rezervelor obligatorii, pentru depozitele persoanelor juridice în valută străină, % (final de perioadă)	12	14	15	12	10	N/A
Exporturi de bunuri, mil. USD	556,43	677,69	118,28	265,91	NA	406,6
Importuri de bunuri, mil. USD	1648,57	1641,56	345,16	617,49	NA	984,9
Exporturi de servicii, mil. USD	68,28	65,58	17,84	27,58	NA	45,9
Importuri de servicii, mil. USD	94,56	144,97	18,36	36,04	NA	101,8
Deficitul de cont curent, mil. USD	-878,52	-849,67	-194,16	-337,26	NA	-820,0
Salariul mediu, USD	336,5	355,6	337,7	340,2	340,9	300,0
Venituri bugetare, mil. USD	257,3	286,0	48,1	96,3	152,6	190,0
Cheltuieli bugetare, mil. USD	324,3	366,9	66,0	132,7	196,6	230,0
Deficit(-)/excedent(+) bugetar, mil. USD	-67,0	-80,9	-17,9	-36,4	-44,0	-40,0
Credite și alte surse plasate, mil.USD (final de perioadă)	378,74	376,93	404,32	391,91	385,76	390,0
Depozite la termen, mil. USD (final de perioadă)	225,84	274,56	264,54	259,47	249,79	260,0

Sursa: „Banca Republicană Nistreană” și „Ministerul Dezvoltării Economice” din regiunea Transnistreană

Mesajele-cheie ale acestei ediții

- **Regiunea transnistreană se confruntă cu o criză economică fără precedent.** Pentru anul curent, PIB-ul regiunii ar putea să se contracte cu circa 10-12%, din cauza unui cumul de factori externi și interni negativi. Conjunctura nefavorabilă pe piețele externe (instabilitatea în Ucraina, recesiunea economică în Rusia și pe malul drept al Republicii Moldova, scăderea cererii în UE, devalorizarea monedelor naționale în țările din regiune) au determinat o scădere a cererii pentru exporturile regiunii cu aproape un sfert. Aceasta s-a reflectat într-un nivel mai redus al producției industriale, care în primele 9 luni ale anului curent a înregistrat o scădere de circa 10%.
- **Criza economică riscă să se transforme într-o criză socială de proporții.** Veniturile populației au scăzut cu circa 30%, fiind cauzate de absolut toate sursele de venit (remiteri, salarii, venituri din activitatea de întreprinzător, transferuri sociale și pensii). În general, nivelul veniturilor estimat pentru anul 2015 este, în termeni reali, mai mic decât cel din 2007. Drept rezultat, consumul final a scăzut, însă cu un ritm mai lent decât veniturile, cu circa 21-22%. Acest decalaj între ajustarea veniturilor curente și cea a cheltuielilor de consum arată că populația cheltuiește intens economiile acumulate anterior, fapt ce ar putea determina scăderea mai rapidă a consumului în viitorul apropiat dacă situația economică nu se va redresa.
- **Riscurile sociale sunt agravate de problemele de pe piața muncii, precum și de constrângerile bugetare.** A scăzut capacitatea economiei de a genera locuri de muncă noi, unele locuri de muncă se închid, iar la cele rămase au scăzut salariile. Mai mult decât atât, au crescut de aproape 4,5 ori restanțele salariale, atât în sectorul public, cât și în cel privat. Pe fondul dificultăților economice, au fost reduse cheltuielile bugetare și s-a majorat datoria publică. În contextul unui deficit bugetar în creștere, precum și a unui spațiu fiscal îngust (cauzat de restrângerea activității economice și de creșterea economiei informale), autoritățile au un spațiu de manevră foarte limitat, care ar putea impune continuarea măsurilor de austeritate bugetară.
- **Regiunea transnistreană s-a dovedit a fi total nepregătită pentru un asemenea șoc economic și social.** În particular, sistemul de finanțe publice era deja foarte dezechilibrat până la criză (deficit bugetar și datorie publică înalte), situația fiind agravată de un sistem fiscal ineficient (lipsa TVA și focusarea preponderentă pe impozitarea directă a întreprinderilor), precum și de acutizarea crizei demografice și, respectiv, a sistemului de pensii (în 2015, numărul de pensionari a depășit numărul persoanelor ocupate).
- **Pe fondul constrângerilor bugetare, administrația regională a sporit presiunile asupra sectorului privat.** Astfel, au fost acumulate arierate mari la achitarea contractelor publice și au fost transpuse o parte din cheltuielile publice pe umerii întreprinderilor din sectorul privat. Un exemplu grăitor este deschiderea de către Uzina Metalurgică Moldovenească (or. Râbnița) a unei rețele de magazine sociale. Un alt exemplu este finanțarea de către marii producători agricoli a investițiilor pentru dezvoltarea comunitară și socială (reparații case de cultură, muzee, proiecte de gazificare, reabilitarea clădirilor administrative). Aceste practici, cel mai probabil, vor continua, fapt ce ar putea șubrezi și mai mult situația financiar-economică a întreprinderilor din regiune.
- **Pentru următorii 2-3 ani se conturează cel puțin trei riscuri economice majore: (i) diminuarea și mai rapidă a exporturilor; (ii) reducerea și mai rapidă a consumului; și (iii) creșterea puternică a nivelului inflației și sărăciei.**
 - *Diminuarea și mai rapidă a exporturilor* ar putea fi determinată de renunțarea de către autoritățile de la Tiraspol în a implementa prevederile Acordului de Asociere cu UE. Aceasta va determina UE să înlocuiască preferințele comerciale autonome, care expiră la finele anului 2015, cu tarife la importul produselor originare din regiune. Aceasta ar putea spori prețurile exportatorilor transnistreni pe piața comunitară, în medie, cu circa 15%. Pe lângă aprecierea „rublei transnistrene” față de moneda euro, aceasta va servi un factor suplimentar care va submina și mai mult competitivitatea produselor din regiune pe piața comunitară.

- *Reducerea și mai rapidă a consumului* ar putea fi cauzată de epuizarea economisirilor populației, care până la acest moment au fost utilizate pentru a contrabalansa reducerea veniturilor. În contextul în care se va materializa riscul precedent din cauza neimplementării prevederilor Acordului de Asociere, reducerea bruscă a consumului și agravarea situației economice din regiune este inevitabilă.
- *Riscul creșterii puternice a nivelului inflației* este alimentat de 2 factori de bază. În primul rând, autoritățile din regiune acoperă deficitul bugetar din contul majorării datoriei publice care este finanțată de către „Banca Republicană Nistreană” la o rată preferențială. Aceasta presupune creșterea masei monetare care nu este acoperită de noi bunuri și servicii, și, prin urmare, implică riscuri iminente inflaționiste. În al doilea rând, fixarea artificială a cursului de schimb la un nivel constant, cu ignorarea realităților economice, nu poate dura la nesfârșit, în special în contextul în care rezervele valutare ale „Băncii Republicane Nistrene” sunt la limită, iar decalajul dintre cererea și oferta de valută este simțitor. Menținerea în continuare cu orice preț a cursului de schimb al „rublei transnistrene” ar putea, la un moment dat, pune autoritatea monetară în condiția în care să nu existe altă opțiune decât devalorizarea bruscă a monedei, cu efecte inflaționiste evidente. Materializarea acestui risc va avea implicații majore asupra nivelului sărăciei din regiune, în special agravând nivelul de trai al celor care deja se află sub pragul sărăciei și care au posibilități limitate de a emigra sau a se respecializa în alte domenii de activitate.
- **Având în vedere tendințele și riscurile economice și sociale, recomandăm autorităților din regiune să întreprindă următoarele măsuri urgente:**
 - *Implementarea prevederilor minime ale Acordului de Asociere care vizează comerțul exterior.* În primul rând, este necesară axarea pe colaborarea tehnică între autoritățile de la Chișinău și Tiraspol cu privire la aspectele aferente emiterii certificatelor de origine, procedurilor vamale, standardelor sanitare și fitosanitare, politicii în domeniul concurenței, achizițiilor publice și a politicii fiscale.
 - *Renunțarea la practica transpunerii pe sectorul privat a obligațiilor financiare pe care autoritățile din regiune și le-au asumat într-o perioadă economică extrem de austeră.* Continuarea acestor practici poate să ducă la degradarea capitalului productiv (firmele nu vor avea suficiente resurse pentru a investi) și chiar la o fugă a capitalului din regiune. Totodată, este evident că politica cheltuielilor publice trebuie să fie revizuită și raționalizată.
 - *Reformarea sistemului fiscal din regiune.* La moment, veniturile fiscale sunt concentrate în mod excesiv pe impozitarea directă, fără aplicarea TVA. Aceasta creează presiuni majore asupra sectorului privat și subminează competitivitatea exportatorilor, deoarece majoritatea partenerilor comerciali ai regiunii aplică TVA, iar la nivel local lipsește mecanismul de restituire TVA. Reforma fiscală ar putea să se bazeze pe două elemente-cheie: (i) implementarea unui sistem TVA transparent și simplu; și (ii) asigurarea compatibilității dintre sistemele fiscale de pe ambele maluri ale Nistrului și alinierea acestora la standardele internaționale. În esență, accentul trebuie transpus de pe taxarea profiturilor și investițiilor spre taxarea consumului.

Sumar executiv

Oferta internă

În 2015 economia regiunii transnistrene trece prin una din cele mai dificile perioade din ultimii douăzeci de ani. O serie de factori interni și externi s-au suprapus, cauzând o recesiune economică profundă, pe care noi o estimăm la nivelul de 10-12%. Instabilitatea economică și de securitate în Ucraina, recesiunea economică în Rusia și în Republica Moldova, scăderea cererii în UE, devalorizarea monedelor naționale în țările din regiune – împreună cu o serie de factori interni au determinat o scădere cu aproape un sfert a cererii pentru exporturile regiunii, ceea ce automat s-a reflectat într-un nivel mai redus al producției industriale. Problemele majore cu care se confruntă bugetul regiunii și volumul mai mic de remitențe au determinat recesiunea cererii interne, urmată de inhibarea puternică a activității în sectorul serviciilor. Pentru 2016, în cazul când autoritățile regionale acceptă implementarea ZLSAC, iar piața ucraineană și rusească își revin din anemie, anticipăm o revenire a PIB-ului regiunii, care se poate cifra și la 8-10%. În cazul respingerii ZLSAC și stagnării continue în Rusia și Ucraina, o scădere cu alte 4-5% este perfect posibilă.

Cererea internă

Cererea internă înregistrează anul curent scăderi dramatice la toate componentele. Veniturile populației din toate sursele au scăzut, inclusiv din salarii și remitențe, ceea ce s-a reflectat într-o comprimare cu circa 21-22% a cheltuielilor de consum. Administrația regiunii se confruntă cu probleme bugetare majore, cauzate de înrăutățirea situației financiar-economice a marilor întreprinderi industriale și de scăderea veniturilor externe. Astfel, bugetul public nu a putut amortiza șocurile abătute asupra cererii private. Totodată, și investițiile de capital ale întreprinderilor sunt la minime istorice, urmare a subțierii tuturor surselor de finanțare pe termen lung, inclusiv a veniturilor proprii ale întreprinderilor, dar și a finanțărilor bancare și subvențiilor bugetare.

Finanțele publice

Finanțele publice din regiunea transnistreană au fost influențate în anul 2015 de doi factori importanți. Un factor este petrecerea alegerilor „locale și parlamentare” la finele lui noiembrie, care au influențat prognozele inițiale pentru toate componentele bugetului consolidat, dovedindu-se prea optimiste față de actuala conjunctură economică. Însăși decelerarea economică, care se resimte din anul 2014, a afectat executarea bugetelor pe parcursul anului, autoritățile fiind nevoite să diminueze salariile în sectorul bugetar și pensiile până la 70% din nominal. Totuși, aceste plăți au fost restabilite de la 1 noiembrie, grație unor noi împrumuturi și unui deficit mai redus pe parcursul anului f-a-p, ca rezultat al economiilor obținute din reținerea plăților respective pe parcursul anului. Totodată, provocările principale pentru cadrul bugetar al regiunii transnistrene nu provin doar din actuala conjunctură macroeconomică, dar derivă mai mult din disfuncționalități structurale. Principalele provocări pentru următorii ani țin de dezvoltarea slabă a bazei de impozitare, datoria publică de peste 100% din Produsul Intern Brut al regiunii, precum și modul de finanțare a Fondului Unic de Asigurări Sociale, care actualmente este acoperit din surse proprii doar în mărime de 50%.

Piața muncii

Tendențele negative din economia regiunii transnistrene s-au reflectat și în dinamica indicatorilor pieței muncii. În mare parte, aceștia au relevat o performanță proastă pe parcursul anului 2015. Astfel, începând cu T4:14 a început să scadă vertiginos numărul de noi locuri de muncă *deschise*, egalându-se către T3:15 cu numărul de locuri de muncă *închise*. De asemenea, numărul de locuri vacante se află la minimul din ultimii trei ani. În același timp, rata șomajului a avut un comportament contra-intuitiv pentru o astfel de conjunctură economică, care s-a diminuat pe tot parcursul anului. Refluxurile din șomajul curent pot fi

explicate prin probabila amplificare a emigrației și extinderii ocupării neformale, precum și prin anumite deficiențe metodologice de calculare a indicatorului respectiv.

Prețuri și sector monetar

Pe parcursul anilor 2014-2015, în regiunea transnistreană s-a conturat o tendință dezinflaționistă clară (decelerarea ritmurilor de creștere a prețurilor de consum), care începând cu a doua jumătate a anului 2015 s-a transformat în deflație (scăderea prețurilor de consum). Împreună cu recesiunea economică, aceasta a motivat „Banca Republicană Nistreană” să treacă de la înăsprirea politicii monetare la relaxarea acesteia în a doua jumătate a anului curent. Totuși, efectele relaxării politicii monetare sunt deocamdată modeste, fiind reflectate mai curând în agregatele monetare, în timp ce activitatea de creditare rămâne în recesiune. Politica valutară a rămas rigidă, fiind bazată pe fixarea administrativă a cursului de schimb al „rublei transnistrene” față de dolarul SUA. Astfel, deși a insuflat o anumită iluzie de stabilitate macrofinanciară, această politică a cursului valutar fixat a subminat competitivitatea exportatorilor transnistreni pe piețele externe, care deja se află într-o situație dificilă din cauza problemelor economice din Rusia, Ucraina și UE.

Sistemul bancar

Pe fondul agravării situației economice, activitatea sectorului bancar, la fel, se contractă. Activitatea creditară este tot mai anemică, iar atragerea depozitelor de către bănci se diminuează. Condițiile economice precare cauzează sporirea activelor toxice, drept urmare, scade nivelul de capitalizare a sectorului bancar. De asemenea, deteriorarea calității activelor și diminuarea soldului de depozite determină scăderea activelor lichide și, respectiv, diminuarea nivelului lichidității în sistem. În anii următori, perspectivele de dezvoltare a sectorului bancar vor depinde strict de perspectivele macroeconomice din regiune.

Sectorul extern

Comerțul extern al regiunii Transnistrene este în descreștere. Unul dintre factorii care a cauzat reducerea exportului ține de înrăutățirea semnificativă a condițiilor economice în Rusia și recesiunea din Ucraina. Aceste două state reprezintă destinația a peste 90% din exportul spre CSI. La fel, problemele economice din Rusia au determinat reducerea influxului de remiteri, drept urmare, au scăzut veniturile populației și s-a redus importul. Totodată, evoluția descendentă a exportului este cauzată de contractarea sectorului industrial, atât urmare a unor factori interni/structurali, cât și celor externi. Una din provocările principale pentru anul 2016 ține de dilema autorităților din regiune de a recunoaște sau nu prevederile Acordului de Asociere, denunțarea căruia ar putea induce o scădere a PIB-ului regiunii cu circa 3-4% în 2016, în timp ce implementarea acestuia ar putea servi drept colac de salvare a economiei locale.

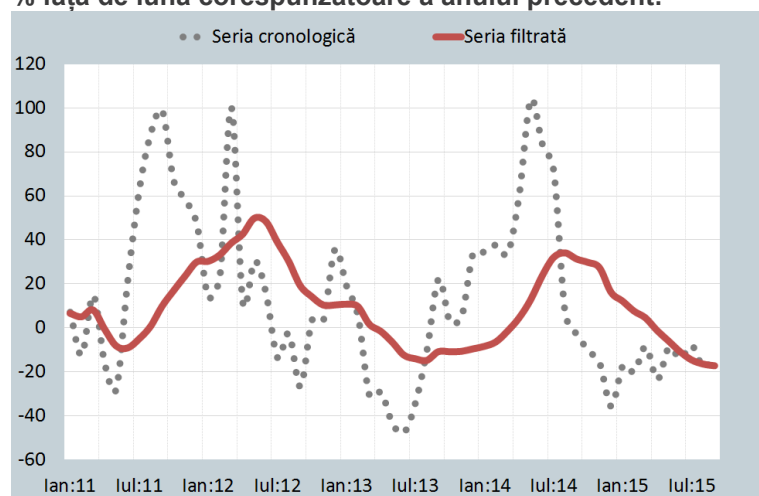
Capitolul 1. Oferta internă

La sfârșit de an 2015, constatăm că situația economică în regiunea transnistreană este una foarte complicată, cauza fiind un cumul de factori externi și interni negativi. Conjunctura nefavorabilă pe piețele externe (instabilitatea în Ucraina, recesiunea economică în Rusia și în Republica Moldova, scăderea cererii în UE, devalorizarea monedelor naționale în țările din regiune) au determinat o scădere cu aproape un sfert a cererii pentru exporturile regiunii. Aceasta s-a reflectat într-un nivel mai redus al producției industriale. În același timp, recesiunea cererii interne, cauzată inclusiv de problemele financiare majore cu care se confruntă bugetul regiunii și de un volum mai mic de remitențe, a fost urmată de inhibarea puternică a activității în sectorul serviciilor. În anul 2015, așteptăm o scădere a PIB-ului cu circa 10-12%. Pentru 2016, anticipăm, în cazul cel mai bun, o revenire spectaculoasă a PIB-ului cu circa 8-10%, iar în cazul scenariului nefavorabil (respingerea DCFTA) – o scădere de 4-5%.

Analiza principalelor tendințe

Industria, fiind principalul sector economic, trage după sine în jos întreaga economie regională. Deși anul 2014 s-a încheiat cu o creștere de 19% a volumului producției industriale, datele statistice arată că începând cu august 2014, sectorul industrial a început să piardă rapid elanul (Figura 1). Anul 2015 este unul extrem de dificil pentru sector, în primele nouă luni scăderea producției fiind de 10%. Deși industria transnistreană este caracterizată de o volatilitate foarte înaltă în ultimul deceniu, perioadele de recesiune industrială durau, tipic, 6-7 luni, și nu mai bine de 1 an, după cum este în prezent. Câteva importante întreprinderi industriale au fost nevoite să ceară suport din partea statului, în forma unor concesiuni fiscale și reduceri la prețul pentru resursele energetice. Conform informațiilor pentru prima jumătate de an, toate ramurile importante înregistrează scădere a producției (-30% în metalurgia, -17% în industria ușoară, -26% în industria alimentară și a băuturilor). Unii indicatori indirecți sugerează că dinamica dată continuă până în prezent. Excepția notabilă este sectorul electroenergetic, producția crescând cu aproape 20%. Sectorul a primit un colac de salvare neașteptat, urmare a faptului că în 2015 Republica Moldova a încetat să mai procure energie electrică din Ucraina, iar Centrală Termoelectrică de la Cuciurgan a ajuns să furnizeze peste 70% din necesarul de energie electrică în dreapta Nistrului.

Figura 1. Evoluția producției industriale în regiunea transnistreană, % față de luna corespunzătoare a anului precedent.

Surse: EG, pe baza datelor „Băncii Centrale a Republicii Moldovenești Nistrene”.

Situația din sectorul construcțiilor reflectă confidență negativă a sectorului privat față de perspectivele economice. Sectorul este, practic, în cădere liberă, volumul lucrărilor de construcții-montaj

executate în ianuarie-septembrie scăzând, estimativ, cu 40%. În sectorul rezidențial, volumul lucrărilor efectuate a scăzut și mai mult, cu circa 55%. Sectorul mai demonstrează unii indicatori pozitivi datorită unor proiecte de reabilitare a infrastructurii sociale în curs de execuție realizate cu suportul Federației Ruse. Însă scăderea finanțării private în sectorul construcțiilor este, de departe, un indicator mult mai important. Aceasta reflectă o neîncredere sporită a publicului față de perspectivele economice pe termen scurt și mediu în regiune.

Agricultura în anul 2015 a fost puternic lovită de secetă. Ramurile principale în sectorul agricol au evoluat divergent în anul 2015. Dacă sectorul zootehnic a înregistrat o creștere bună a volumului de producție (+50% în prima jumătate de an și estimativ, +30-35% în primele nouă luni ale anului), atunci sectorul fitotehnic se confruntă cu anumite probleme. Condițiile climaterice mai puțin favorabile au lovit în special culturile de o valoare mai înaltă: conform estimărilor noastre, recolta de legume în 2015 este în scădere cu circa 30% față de acum un an, cea de fructe – cu 25%, floarea-soarelui – cu circa 30%. Accesul mai dificil pe piețele externe de desfacere adaugă la problemele cauzate de secetă. Anul va fi încheiat cu o scădere a producției de circa 4-5%.

Serviciile de piață reflectă dinamică negativă a cererii interne și a comerțului extern. Și sectorul de servicii a scăzut puternic în 2015, cifra de afaceri reducându-se, conform estimărilor noastre, cu circa 20%. Și dacă serviciile prestate populației s-au menținut la nivelul anului 2014, atunci serviciile prestate întreprinderilor au bătut în retragere, reflectând îndeaproape situația financiar-economică nefavorabilă a giganților industriali din regiune. Cel mai mult au de suferit întreprinderile de transport care deservește comerțul extern al regiunii. Totodată, situația dramatică în care se află bugetului regiunii (veniturile sunt cu circa 30% mai mici decât cheltuielile planificate) a dus la acumularea arieratelor față de furnizorii care lucrează cu instituțiile medico-sanitare, de protecție socială și educaționale din regiune.

Provocări și prognoze

- Nu există practic nici o veste bună pentru economia reală a regiunii în 2015. Cu excepția sectorului energetic, toate sectoarele economice importante vor încheia anul cu scăderi importante ale producției și vânzărilor. Conform estimărilor noastre, scăderea PIB-ului se va ridica la rata de circa 10-12%, ceea ce se va reflecta negativ asupra parametrilor bugetari și sociali. Arieratele salariale și la plățile sociale vor continua să crească, la ele adăugându-se și arieratele la onorarea contractelor de achiziții și la investițiile publice.
- Administrația regională a apelat la măsuri extraordinare pentru a face față presiunilor bugetare, inclusiv a acumulat arierate mari la achitarea contractelor publice și a transpus o parte din cheltuielile publice pe umerii întreprinderilor din sectorul privat. Un exemplu grăitor este deschiderea de către Uzina Metalurgică Moldovenească (or. Râbnița) a unei rețele de magazine sociale. Un alt exemplu este finanțarea de către marii producători agricoli a investițiilor pentru dezvoltarea comunitară și socială (reparații case de cultură, muzee, proiecte de gazificare, reabilitarea clădirilor administrative). Aceste practici, cel mai probabil, vor continua, șubrezind și mai mult situația financiar-economică a întreprinderilor.
- În anul 2016 situația economică, în mod crucial, va depinde de acceptarea sau respingerea de către administrație a implementării ZLSAC. Dacă va fi acceptată implementarea prevederilor ZLSAC, iar Rusia și Ucraina vor ieși din anemie, economia regiunii va reveni foarte repede pe o traiectorie pozitivă, înregistrând o creștere care poate să atingă și 8-10%. Însă, scenariul negativ este la moment mai probabil, în cadrul căruia ZLSAC este respinsă, iar recesiunea continuă, PIB-ul scăzând cu încă alte 3-5%.

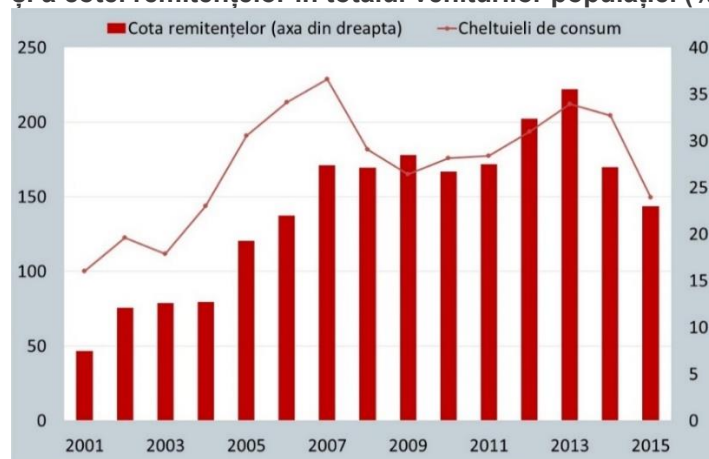
Capitolul 2. Cererea internă

Toate componentele cererii interne în anul 2015 demonstrează scăderi dramatice. Din cauza scăderii puternice a veniturilor populației, din aproape toate sursele, consumul final a scăzut cu circa 21-22%, iar în viitorul previzibil nu se anticipează o redresare a situației. Consumul administrației a scăzut și el din cauza scăderii veniturilor bugetare și odată cu înrăutățirea situației financiar-economice a întreprinderilor mari, bugetul regiunii va fi supus la presiuni și mai mari. Investițiile de capital ale întreprinderilor sunt la minime istorice, urmare a reducerii tuturor surselor de finanțare pe termen lung, inclusiv a veniturilor proprii.

Analiza principalelor tendințe

Consumul populației este în scădere puternică în anul 2015, din cauza slăbirii tuturor surselor de venituri. Scăderea producției și acutizarea crizei bugetare în Transnistria, precum și recesiunea economică în Rusia – principala țară de destinație pentru emigranții de muncă transnistreni - a tăiat puternic din veniturile și consumul gospodăriilor casnice. În comparație cu anul 2014, veniturile reale totale ale populației au scăzut cu circa 30%, în timp ce cheltuielile de consum final – cu 21-22%. Coroborat cu scăderea depozitelor bancare pe termen lung (circa 17-18%), acest puternic decalaj între ajustarea veniturilor curente și cea a cheltuielilor de consum arată că populația cheltuiește intens economiile acumulate anterior. Causa principală a scăderii veniturilor este reducerea cu aproape jumătate a remitențelor emigranților (Figura 2). Și veniturile din salarii sunt în scădere în termeni reali (-18%), atât din cauza scăderii salariului mediu, cât, mai ales, urmare a închiderii a 4-5% din locurile de muncă și creșterii de aproape 4,5 ori a restanțelor salariale. Deși veniturile din activitatea de întreprinzător au o pondere mai mică în structura veniturilor populației, scăderea acestora (estimativ, -30% pe baza datelor oficiale, dar realmente indicatorul poate fi și rău), servește ca o hârtie de turnesol a situației IMM-urilor. Odată cu înrăutățirea situației bugetului regiunii și cu adoptarea „regimului special de finanțare a salariilor și pensiilor”, au scăzut și veniturile efectiv primite de populație din transferuri sociale și pensii (-30%). Astfel, pentru prima dată în ultimii zece ani, veniturile efective ale pensionarilor se află sub nivelul minim de subzistență. În general, nivelul veniturilor estimat pentru anul 2015 este, în termeni reali, mai mic decât cel din 2007.

Figura 2. Evoluția cheltuielilor de consum (anul 2001=100%) și a cotei remitențelor în totalul veniturilor populației (% din total venituri).

Sursa: Calculele autorilor în baza datelor „Băncii Republicane Nistrene”

Consumul administrației este tot pe pantă negativă, reflectând situația bugetară extrem de precară. Veniturile sectorului public sunt, și ele, în cădere liberă pe parcursul acestui an, ceea ce s-a reflectat și în consumul administrației. Finanțarea sectorului economic a scăzut în 2015 cu circa 30%, iar a sectorului gospodăresc-comunal – cu circa 33%. Deficiențele bugetare cu care se ciocnește administrația centrală se transmit la nivelul comunităților locale prin intermediul transferurilor tot mai mici, acestea reprezentând doar jumătate din nivelul anului precedent.

Investițiile au înregistrat cea mai puternică contracție în comparație cu alte componente ale cererii interne. Investițiile de capital, ca și în cazul altor agregate de bază, s-au comprimat puternic pe parcursul ultimului an. De fapt, scăderea investițiilor în termeni reali a început încă în mai 2014. Conform datelor disponibile, în T2:15 indicele investițiilor a fost cu peste 40% în scădere în termeni reali, iar în T3:15 – cu 8-10%. Estimările noastre arată că situația a rămas foarte proastă și în ultimul trimestru al anului curent (-48% în termeni reali), astfel încât volumul anual al investițiilor de capital este cu circa 33-35% mai mic decât acum un an (Figura 3). Mijloacele proprii ale întreprinderilor reprezintă în proporție de 80% sursa principală de finanțare a investițiilor de capital, dar mai bine de jumătate din companiile din regiune consideră că acestea nu satisfac necesarul de finanțare a investițiilor. Peste 50% din mijloacele alocate sunt utilizate pentru întreținerea capacităților de producție în stare funcțională și mai puțin de 25% - pentru modernizare și înlocuire¹.

Figura 3. Evoluția investițiilor de capital în regiunea transnistreană, % față de trimestrul corespunzător al anului precedent.

Sursa: Calculele autorilor în baza datelor „Băncii Republicane Nistrene”

Provocări și prognoze

- Estimările noastre arată că în anul 2015, scăderea reală a veniturilor totale ale populației se va cifra la nivelul de 28-30% față de anul 2014, în special din cauza scăderii remitențelor și salariilor. Scăderea cheltuielilor de consum va fi puțin mai mică, populația folosind economiile acumulate anterior pentru a amortiza șocurile. În prima jumătate a anului 2016, această tendință va continua, după care, în dependență de deciziile luate în domeniul politicilor comerciale (ZLSAC), poate să se agraveze sau să se inverseze.
- Administrația se va confrunta cu probleme bugetare majore și în 2016. Perspectiva utilizării surselor de finanțare externă este tot mai incertă și tot mai dependentă de procesele politice din regiune. În același timp, agenții economici sunt tot mai tentați să opereze „la negru”, pentru a evita câmpul fiscal extrem de opresiv și văzut de mulți ca unul foarte injust².
- Odată cu slăbirea bazei de resurse a sectorului bancar, cu creșterea puternică a riscurilor de finanțare externă a regiunii și cu epuizarea resurselor proprii ale companiilor, procesele investiționale nu vor reveni prea curând pe pantă pozitivă. De fapt, anticipările conjuncturale ale managerilor firmelor din regiune sunt în cea mai mare parte negative și foarte negative și fiecare a treia întreprindere planifică să reducă producția în 2016. În același timp, multe companii ar putea totuși să revină la nivelul anterior al producției și fără investiții majore, deoarece nivelul de utilizare al capacităților existente este de numai 45-50%. Însă, o bună parte din capitalul productiv este în stare avansată de depreciere morală și fizică, iar procesul ar putea accelera dacă nu vor fi efectuate cel puțin investiții de întreținere.

¹ Анализ финансово-хозяйственной деятельности субъектов реального сектора в I полугодии 2015 года, Вестник Приднестровского республиканского банка №9'2015

² Idem

Capitolul 3. Finanțele publice

Balanța fiscală a regiunii transnistrene în anul 2015 a continuat să se înrăutățească. Una din cauzele acestei evoluții negative este înrăutățirea cadrului macroeconomic intern și extern. Totodată, majoritatea problemelor în acest domeniu nu au un caracter ciclic, dar preponderent structural. În special, acest lucru se manifestă prin necorespunderea bazei de impozitare, structurii cheltuielilor și finanțării deficitului bugetar unui model de creștere economică durabilă.

Analiza principalelor tendințe

În pofida așteptărilor macroeconomice pesimiste, autoritățile din regiunea transnistreană au adoptat un buget destul de optimist pentru anul curent. Veniturile bugetului consolidat au fost planificate la un nivel de 263,2 mil. USD (2921,6 mil. „ruble”), fiind aproximativ la nivelul anului precedent cu 0,1% creștere. Pentru cheltuieli, dimpotrivă, s-a stabilit o creștere de 9,8% f-a-p până la 402,9 mil USD (4472,6 mil. „ruble”), din contul măririi deficitului bugetar cu 34,4% f-a-p până la -139,7 mil. USD (-1551 mil. „ruble” sau 12,5% din PIB).³ Asupra acestor planificări bugetare, cel mai probabil, a influențat faptul că anul acesta în regiunea transnistreană este anul electoral.

Realitățile economice, însă, au impus autoritățile să introducă modificări de austeritate în bugetul regiunii transnistrene. Astfel, de la 1 martie 2015 salariile din sectorul bugetar și pensiile au început să fie achitate în mărime de 70%, publicului fiind-i adusă explicația că datoriile acumulate (cele 30% rămase neachitate) vor fi plătite după ameliorarea situației economice și financiare din regiune. Această măsură a contribuit la faptul că în primele 10 luni ale anului curent, cheltuielile din buget au fost realizate cu mult sub nivelurile planificate și față de anul precedent, reducând semnificativ deficitul f-a-p (Tabelul 2). Diminuarea deficitului bugetar și contractarea unui împrumut de 32,9 mil USD în prima jumătate a anului curent a creat anumite premise de restabilire a achitării pensiilor în proporție de 100% și a salariilor la 90%, începând cu 1 noiembrie 2015. Însă, această măsură pare să aibă tentă mai curând electorală, deoarece situația economică nu s-a îmbunătățit până la acest moment.

Tabelul 2. Executarea bugetară în regiunea transnistreană (mil. USD), ian-oct:15.

	„BR”	BUAT	FUAS	Total	Devieri (mil, f-a-p)	Devieri (% f-a-p)
Venituri	107,1	63,4	94,9	265,4	-60,1	-18,5
Cheltuieli	147,9	72,0	135,8	355,6	-99,1	-21,8
Deficit	-40,8	-8,6	-40,9	-90,2	39,0	30,2

Sursa: „Ministerul finanțelor al regiunii transnistrene”

Acutizarea crizei bugetare din anul curent se datorează nu doar proceselor economice din regiunea transnistreană, dar și unor constrângeri de ordin sistemic. În primul rând, se evidențiază ponderea cheltuielilor și deficitului Fondului unic al asigurărilor sociale (FUAS) în sistemul bugetar al regiunii transnistrene, care a ajuns la nivele alarmante. Tabelul 3 relevă faptul că ponderea cheltuielilor și a deficitului FUAS depășesc indicatorii respectivi pentru „Bugetul Republican (BR)”, bugetul principal al administrației din stânga Nistrului. La capitolul de venituri, ponderea acestor bugete este aproximativ echivalentă, însă excluzând transferurile de la „BR” către FUAS, deficitul celui din urmă ar putea crește și mai mult. Astfel, cadrul bugetar din regiunea transnistreană este orientat preponderent către cheltuieli pentru susținerea populației pensionare, care se află în permanentă creștere (Capitolul 4), ceea ce constituie una din principalele provocări pentru finanțele publice ale acestei regiuni.

Problema sistemului bugetar al regiunii transnistrene constă nu doar în caracterul său deformat, dominant de FUAS, dar și în structura acestuia din urmă. În special, punctul critic al FUAS este insuficiența bazei de venituri. Astfel, veniturile proprii, fiscale și nefiscale, ale acestui fond au constituit în

³ Bugetul consolidat este constituit din bugetul „republican” și bugetele unităților teritorial administrative. De asemenea, cifrele date nu cuprind datele privind asistența financiară a Federației Ruse și veniturile din valorile mobiliare emise de autoritățile din regiunea transnistreană. De asemenea, ponderea deficitului bugetar a fost calculată în raport cu PIB din 2014, din cauza lipsei datelor mai recente sau prognozelor PRB pentru anul 2015.

anul 2014 doar 50,1% din cuantumul veniturilor totale. Restul veniturilor au fost acoperite din transferurile de la "BR" (8,3%), din asistența Federației Ruse (9,0%) și din contractarea împrumuturilor fără dobândă (32,6%). În prima jumătate a anului 2015, această structură s-a menținut, cu mici variații, ca și în anul precedent. În așa mod, se observă că una din principalele surse de finanțare a deficitului sunt împrumuturile, care sunt ulterior convertite în datorie publică.

Tabelul 3. Structura cadrului bugetar al regiunii transnistrene, %⁴

	2013	2014	2015 (ianuarie-octombrie)
Venituri			
"BR"	39,9	42,1	40,4
BUAT	19,4	18,1	23,9
FUAS	40,8	39,9	35,8
Total	100	100	100
Cheltuieli			
"BR"	37,0	39,3	41,6
BUAT	18,4	17,6	20,2
FUAS	44,6	43,1	38,2
Total	100	100	100
Deficit			
"BR"	28,7	31,3	45,2
BUAT	15,6	16,3	9,5
FUAS	55,7	52,3	45,3
Total	100	100	100

Sursa: Calculele Expert-Grup în baza datelor "Ministerului Finanțelor"

O problemă importantă pentru finanțele publice din regiunea transnistreană este creșterea datoriei publice. La începutul anului 2015, datoria publică internă constituia o sumă enormă de 1172,5 mil. USD (13014,8 mil. "ruble" sau 105% din PIB), iar cea externă de 62,3 mil. USD (691,5 mil. "ruble" sau 5,6% din PIB), în total fiind de 1234,8 mil. USD sau 110,6% din PIB-ul regiunii. Menținerea unui nivel atât de ridicat al îndatorării este posibilă deoarece majoritatea absolută a împrumuturilor sunt contractate la dobânda de 0-1% anual, inclusiv de la "Banca Centrală", contrar practicii internaționale⁵.

Austeritatea bugetară din regiunea transnistreană este cauzată și de subdezvoltarea instrumentarului fiscal care este utilizat de autoritățile de resort. Aici, în primul rând, trebuie de menționat lipsa de TVA în versiunea actuală a Codului fiscal. Totodată, autoritățile publice sub influența mai multor factori au început să facă anumiți pași pentru a ameliora problema colectărilor fiscale. Astfel, în anul curent a fost elaborat un nou Cod fiscal, care în premieră presupune introducerea TVA pentru regiunea transnistreană. Acest cod este încă la etapa de discuții și cel mai probabil va fi aprobat după finalizarea procesului electoral.

Provocări și prognoze

- Una dintre cele mai semnificative provocări pentru stabilitatea finanțelor publice este capacitatea regiunii transnistrene de a finanța FUAS. Veniturile proprii ale acestui fond acoperă doar jumătate din cheltuielile necesare și situația va continua să se deterioreze, din cauza presiunilor demografice. Soluția temporară a autorităților publice este contractarea împrumuturilor, ceea ce influențează negativ datoria publică.
- Datoria publică, de asemenea, a atins cote alarmante pentru stabilitatea fiscală a regiunii transnistrene. Împrumuturile publice oferite de către "Banca Centrală" complică și mai mult situația. Acest mecanism de finanțare a deficitului bugetar ar putea alimenta inflația, care ar putea scăpa de sub control în viitorul apropiat.

⁴ Veniturile FUAS sunt date fără împrumuturile contractate pentru acoperirea deficitului. Aceste surse trebuie să figureze ca surse de finanțare a deficitului.

⁵ Legislația privind statul "Băncii centrale" și datoriei publice permit creditarea directă a administrației din regiunea transnistreană de către "Banca centrală".

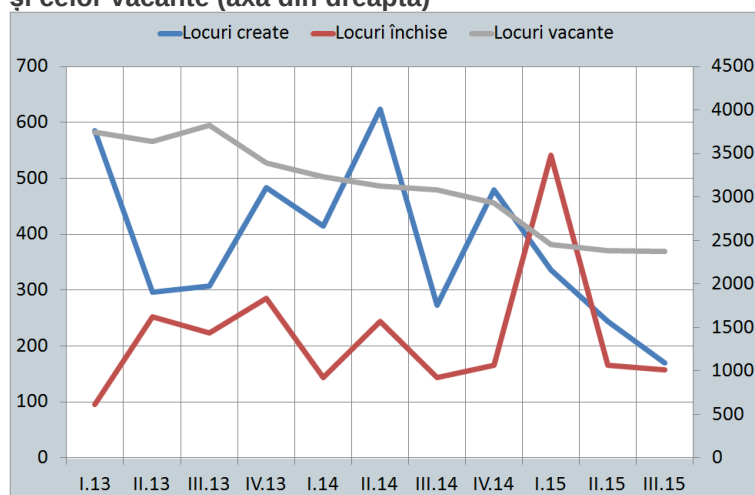
Capitolul 4. Piața muncii

Tendențele negative pe piața muncii din regiunea transnistreană au continuat să se amplifice pe parcursul anului 2015. A avut loc o înrăutățire a majorității indicatorilor de performanță, cu excepția ratei șomajului, care, în mod surprinzător, a descrescut semnificativ. În pofida descreșterii șomajului, care reflectă mai curând anumite particularități statistice și mai puțin tendințele economice, numărul populației ocupate din regiune continuă să descrească destul de rapid, subminând și mai tare perspectivele de creștere economică pe termen mediu ale regiunii transnistrene.

Analiza principalelor tendințe

Dinamica indicatorilor pieței muncii în anul 2015 a reflectat starea generală a economiei regiunii transnistrene și a înregistrat o deteriorare semnificativă. În primul rând, a descrescut capacitatea economiei de a genera locuri de muncă. Astfel, pe parcursul ultimelor patru trimestre a scăzut neconținut numărul de locuri de muncă create, către T3:15 practic egalându-se cu numărul celor închise (160-170 locuri de muncă). De asemenea, numărul locurilor vacante s-a diminuat cu 23% f-a-p și a ajuns la cel mai scăzut nivel din ultimii trei ani - 2378 locuri (Figura 4), relevând diminuarea capacității economiei reale de a crea locuri de muncă.

Figura 4. Dinamica locurilor de muncă create și închise (axa stângă) și celor vacante (axa din dreapta)

Sursa: „Serviciul statistic regional”

În anul curent, de asemenea, a accelerat procesul de scădere a populației economice active, în special, a populației ocupate. Pe parcursul ultimilor doi ani, dinamica acestui indicator a fost permanent negativă, nivelul acestuia scăzând în T3:15 cu 2,8% f-a-p și atingând minimul istoric de 118,6 mii persoane. Totodată, diminuarea respectivă nu are loc uniform pe diferite mărimi de întreprinderi. Se evidențiază faptul, că în permanentă scădere se află numărul angajaților în întreprinderile mari și în sectorul public, ceea ce ar putea fi unul din efectele restructurărilor și optimizărilor din cadrul întreprinderilor și instituțiilor private și publice. În același timp, numărul celor angajați în IMM-uri oscilează în jurul cifrei de 18-19 mii persoane, chiar și în perioadele de decelerare economică (Figura 5).⁶

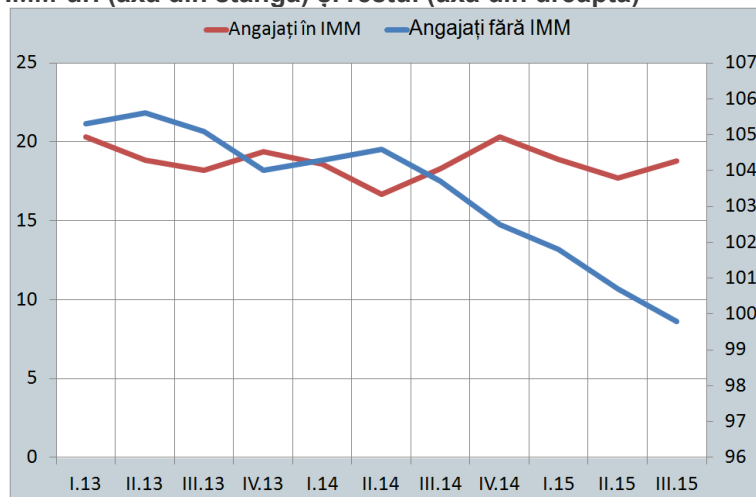
Scăderea numărului populației ocupate a atins niveluri critice, atât din punct de vedere al creșterii economice, cât și al durabilității finanțelor publice. În primul caz, este vorba de incapacitatea autorităților din regiunea transnistreană de a stimula dezvoltarea IMM-urilor, care și-au demonstrat flexibilitatea și capacitatea de a menține la un nivel stabil numărul celor angajați. În al doilea caz, însă, este vorba de faptul că numărul pensionarilor, care era de 141,3 mii persoane la sfârșitul anului 2014, a depășit

⁶ Conform rapoartelor serviciului statistic regional, numărul angajaților din sectorul IMM-urilor cuprinde și pe cei din organizațiile neguvernamentale și religioase.

numărul celor angajați și continuă să crească. Creșterea acestei discrepanțe între numărul populației ocupate și a pensionarilor, fără o reformă a sistemul public de pensii, va mări presiunile asupra bugetului public și costurile ulterioare de reformare a acestuia.

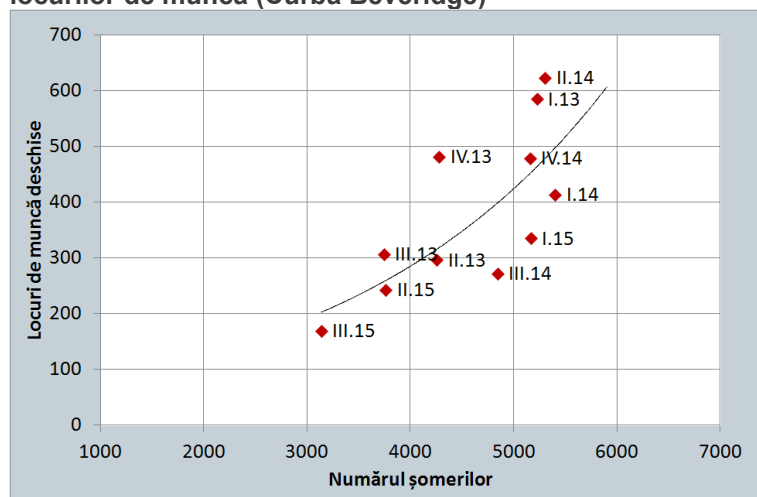
Figura 5. Dinamica populației ocupate pe tipuri de întreprinderi (mii persoane), în IMM-uri (axa din stânga) și restul (axa din dreapta)

Sursa: „Serviciul statistic regional”

În pofida decelerării economice, numărul șomerilor înregistrați oficial, în mod surprinzător, a diminuat semnificativ. În T3:15 au fost înregistrați 3139 persoane în căutare de lucru, cu 35% mai puțin f-a-p, atingând nivelul de 2,6% din populația economic activă. Practic s-a stabilit o relație pozitivă între nivelul șomajului și numărul locurilor de muncă noi deschise (curba Beveridge), contrar unei relații normale care presupune o creștere a șomajului în perioadele când economia nu poate genera destule locuri de muncă (Figura 6). Astfel, se creează un paradox specific pieței muncii din regiunea transnistreană, pe care s-a înregistrat o relație necaracteristică pentru curba Beveridge.⁷

Figura 6. Relația dintre nivelul șomajului și deschiderea locurilor de muncă (Curba Beveridge)

Sursa: „Serviciul statistic regional”

Paradoxul șomajului în descreștere este mai mult un artefact statistic. Datorită faptului că autoritatea statistică regională estimează numărul șomerilor nu în baza unor anchete/chestionare ale forței de muncă, dar în baza cererilor de înregistrare la oficiile de angajare a forței de muncă, cifra reală a șomajului poate să fie cu mult mai mare. De asemenea, diminuarea șomajului ar putea fi explicată și prin

⁷ A. Lupușor, A. Fală, I. Morcotișo "MEGA X: Analiza Creșterii Economice în Moldova T1-2014".

amplificarea proceselor de migrație a forței de muncă sau a angajării în economia neobservată. Însă, datele statistice pe aceste domenii nu sunt publicate, ceea ce limitează analiza proceselor reale pe piața muncii regională.

Provocări și prognoze

- Ca rezultat al crizei economice din economia regională, în următorii ani ar putea să se intensifice procesele negative pe piața muncii. În particular, capacitatea economiei regiunii de a genera locuri noi de muncă va rămâne limitată, diminuând în continuare numărul populației ocupate și stimulând migrația din regiune.
- O provocare pe termen mediu este creșterea discrepanței dintre numărul angajaților în sectorul real al economiei și numărul pensionarilor. În acest context, amânarea reformei sistemului de pensionare, precum și a altor reforme structurale capabile să inverseze tendințele recente de descreștere a ocupării forței de muncă, va spori exponențial presiunile pe finanțele publice în viitorul imediat.

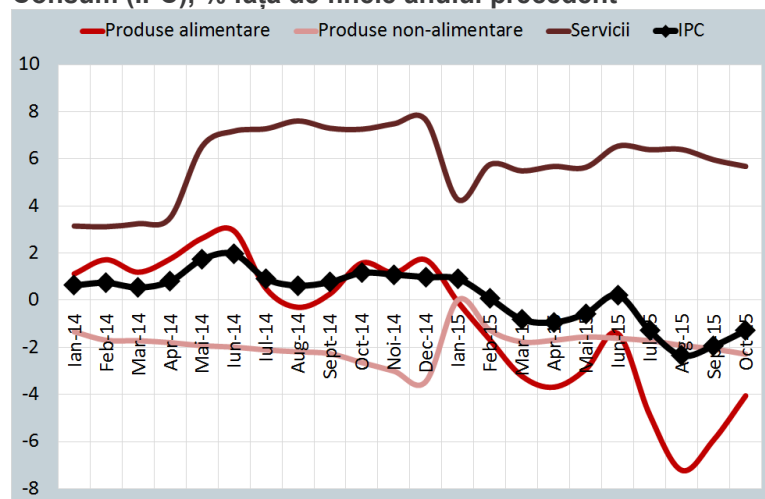
Capitolul 5. Prețurile și politica monetară

Pe parcursul perioadei analizate, în regiunea transnistreană s-au conturat tendințe deflaționiste. Acestea au fost cauzate de reducerea consumului intern pe fundalul recesiunii economice, precum și de aprecierea rublei transnistrene față de rubla rusească și moneda euro (cursul față de dolarul SUA a rămas fixat la același nivel). Prin urmare, „Banca Republicană Nistreană” și-a schimbat, la mijlocul anului 2015, conduita politicii monetare, trecând de la înăsprirea politicii sale la relaxarea graduală a acesteia. Fenomenul deflației în paralel cu recesiune economică, politica valutară rigidă și canalele lente de transmisie ale politicii monetare reprezintă un risc major pentru stabilitatea macrofinanciară din regiune, atât pe termen scurt, cât și pe termen lung.

Analiza principalelor tendințe

Pe parcursul anilor 2014-2015, în regiunea transnistreană s-a conturat o tendință dezinflaționistă clară (decelerarea ritmurilor de creștere a prețurilor de consum), care începând cu a doua jumătate a anului 2015 s-a transformat în deflație (scăderea prețurilor de consum). Astfel, în oct:15, Indicele Prețurilor de Consum (IPC) s-a diminuat cu 1,29% față de dec:14, iar pentru anul 2015 este anticipată o deflație medie de circa 1,5%. Principalele cauze care au provocat fenomenul deflației țin de reducerea consumului și de aprecierea rublei transnistrene față de rubla rusească și moneda euro. Drept rezultat, cel mai mult au scăzut prețurile la produsele alimentare (în oct-15, -4,06% față de dec:14) și non-alimentare (în oct-15, -2,29% față de dec:14), pentru care cererea este mult mai sensibilă la variația veniturilor și care depind foarte mult de importuri. În același timp, prețurile la servicii sunt în creștere (în oct-15, +5,68% față de dec:14), în special din cauza majorării tarifelor la serviciile comunale-locative de la începutul anului curent, fapt ce alimentează riscurile de sărăcie pentru populația cu venituri reduse (Figura 7).

Figura 7. Principalele componente ale Indicelui Prețurilor de Consum (IPC), % față de finele anului precedent

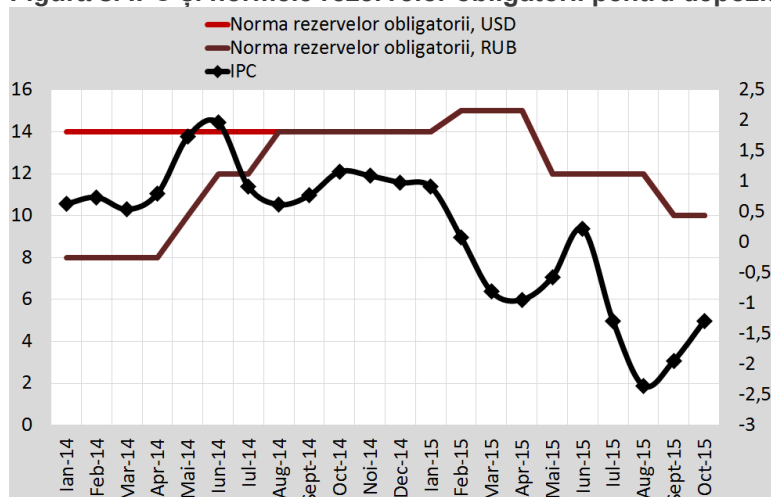

Sursa: „Banca Republicană Nistreană”

„Banca Republicană Nistreană” a trecut de la înăsprirea politicii monetare la relaxarea acesteia. Începând cu mai:15, autoritatea monetară din regiune a început să reducă normele rezervelor obligatorii pentru depozitele în ruble transnistrene și valută străină, de la 15% la nivelul actual de 10% (Figura 8). Relaxarea politicii monetare este motivată de tendințele dezinflaționiste, recesiunea economică și restrângerea activității bancare din regiunea transnistreană (scăderea creditelor și depozitelor noi atrase). Totuși, această ajustare a politicii monetare trebuia inițiată încă în a doua jumătate a anului trecut (Expert-Grup recomanda relaxarea politicii monetare în ediția din iulie, 2014 a publicației respective).

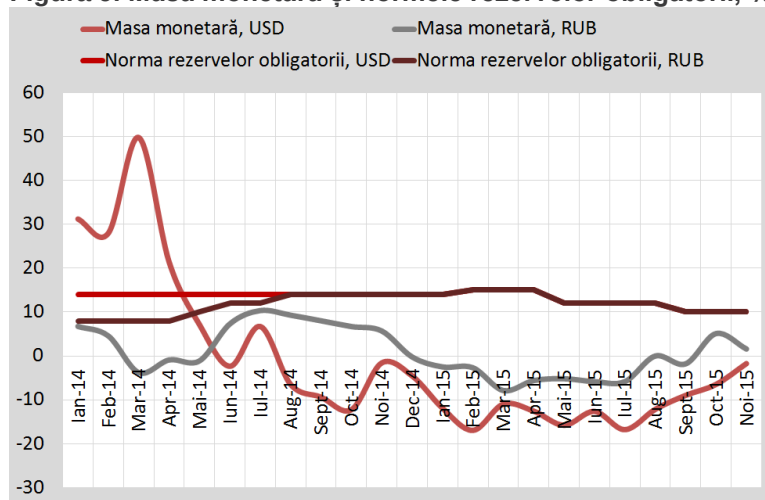
Figura 8. IPC și normele rezervelor obligatorii pentru depozitele atrase, %

Sursa: „Banca Republicană Nistreană”

Efecte relaxării politicii monetare sunt deocamdată modeste. După reducerea normei rezervelor obligatorii, s-a atestat o anumită ameliorare a indicatorilor privind masa monetară (Figura 9): masa monetară în valută străină și-a încetinit scăderea (de la -15,8% în apr:15 la -1,73% în oct:15, f-a-p), iar masa monetară în ruble transnistrene de la scăderea de 5,2% în apr:15 a înregistrat o creștere de 1,6% în oct:15 f-a-p. Totuși, efectele asupra stabilizării tendințelor deflaționiste încă nu sunt clare. Mai mult decât atât, relaxarea tardivă a politicii monetare riscă să nu aibă efectele stimulatorii așteptate (de regulă, orice ajustări ale politicii monetare în context de criză economică sunt mai puțin eficiente comparativ cu ajustările respective în condiții de creștere economică).

Figura 9. Masa monetară și normele rezervelor obligatorii, %

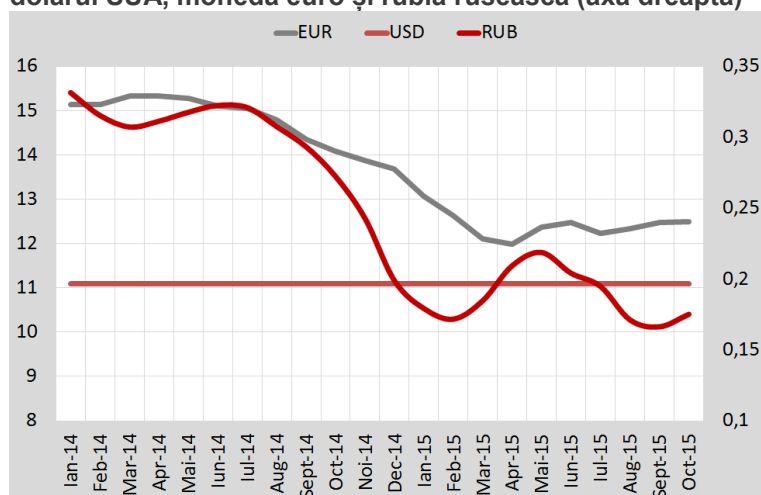

Sursa: „Banca Republicană Nistreană”

Rigiditatea politicii valutare subminează capacitatea economiei transnistrene de a se ajusta la șocurile economice. În pofida dificultăților economice și a nivelului limitat al rezervelor internaționale deținute de autoritatea monetară din regiune, cursul de schimb al rublei transnistrene față de dolarul SUA a rămas fixat în mod administrativ la același nivel constant. Mai mult decât atât, pe parcursul perioadei analizate, rubla s-a apreciat față de moneda euro și rubla rusească (Figura 10). Deși politica de înghețare a cursului de schimb oferă anumite beneficii sociale (scăderea prețurilor de import) și inspiră societății un anumit sentiment de stabilitate, aceasta afectează competitivitatea exportatorilor și subminează capacitatea economiei regiunii de a se ajusta la șocurile economice. În plus, aceasta nu este durabilă pe termen lung, alimentând riscul deprecierei bruște a cursului atunci când autoritatea monetară nu va mai găsi rezerve pentru a menține artificial cursul de schimb la nivelul actual.

Figura 10. Cursul de schimb al rublei transnistrene față de dolarul SUA, moneda euro și rubla rusească (axa dreaptă)

Sursa: „Banca Republicană Nistreană”

Provocări și prognoze

- Fixarea artificială a cursului de schimb față de dolarul SUA prezintă anumite riscuri majore pe termen scurt și lung pentru stabilitatea macrofinanciară din regiunea transnistreană.
 - Pe termen scurt, aceasta subminează competitivitatea exportatorilor din regiunea transnistreană și agravează deficitul de cont curent, care în 2014 a fost la nivelul astronomic de 93% din PIB. Această problemă este acută în special în contextul recesiunii economice actuale și a restrângerii activității de export. Având în vedere faptul că întreprinderile exportatoare au un rol crucial în ocuparea populației în regiune, erodarea în continuare a competitivității exporturilor alimentează riscul reducerii salariilor și creșterii șomajului, cu efecte sociale evidente.
 - Pe termen lung, fixarea artificială a cursului de schimb fără careva fundamente economice nu poate dura la nesfârșit, ceea ce alimentează riscul unei deprecieri bruște în momentul când autoritatea monetară nu va mai fi capabilă să facă față decalajului dintre cererea și oferta de valută din economie.
- Pe lângă factorii economici (recesiunea producției și răcirea consumului), procesele deflaționiste din regiune sunt determinate și de factori administrativi: controlul politic asupra prețurilor și tarifelor la produsele și serviciile de importanță socială (în special, serviciile comunal-locative, energia electrică, termică și gazele naturale, pâine, cereale etc.), precum și de menținerea artificială a cursului de schimb (discutată în paragraful anterior). În viitor, aceste pârgii administrative ar putea suferi unele fisuri, sub presiunea dezechilibrelor macroeconomice. În rezultat, deflația de astăzi riscă să se transforme, în viitorul apropiat, în inflație, manifestată fie prin deficit de unele produse social-importante (inflație ascunsă), fie prin creșterea vizibilă a prețurilor de consum.

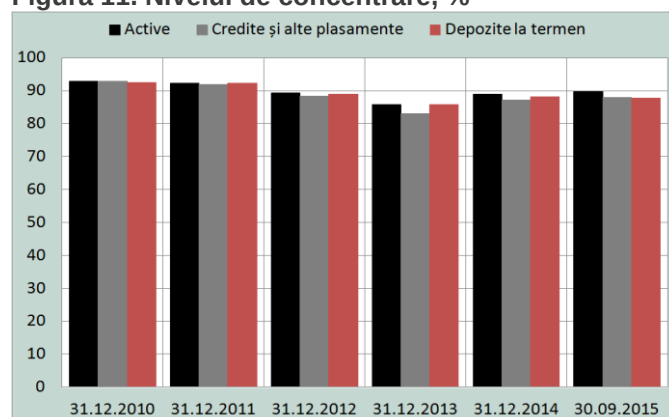
Capitolul 6. Sistemul bancar

Deteriorarea condițiilor economice a influențat negativ activitatea sectorului bancar din regiunea transnistreană. Răcirea activității economice și descreșterea veniturilor a cauzat contractarea activității creditare și scăderea soldului depozitelor. Totodată, mediul economic precar contribuie la înrăutățirea calității activelor bancare. Drept urmare, se produce diminuarea capitalului bancar și a nivelului lichidității. De altfel, în contextul anticipărilor pesimiste privind dinamica economiei regiunii, și perspectivele imediate de creștere a sectorului bancar sunt destul de sumbre.

Analiza principalelor tendințe

Sectorul bancar din regiunea transnistreană este caracterizat prin funcționarea unui număr mic de instituții financiare și printr-o concentrare relativ înaltă. În prezent pe malul stâng al râului Nistru activează 6 bănci. Nivelul concentrării, reprezentat de cota totală deținută de 4 bănci cu cele mai mari ponderi pe piață, este destul de mare, cu toate că s-a atestat o anumită ameliorare pe parcursul ultimilor ani (Figura 11).. Patru instituții financiare, printre care: „Agroprombank”, „Ipotecinai”, „Pridnestrovskii Sberbank” și „Eximbank”, dețin aproximativ 90% din piața bancară din regiunea transnistreană. Astfel, la 31.09.2015, aceste 4 instituții posedau 89,7% din activele sectorului, 88% din totalul creditelor și plasamentelor bancare și 87,8% din depozitele la termen atrase de bănci transnistrene. O concentrare atât de înaltă denotă carențele mediului competitiv al sectorului și constituie, pe termen lung, o sursă de risc pentru stabilitatea sistemului bancar din regiune.

Figura 11. Nivelul de concentrare, %

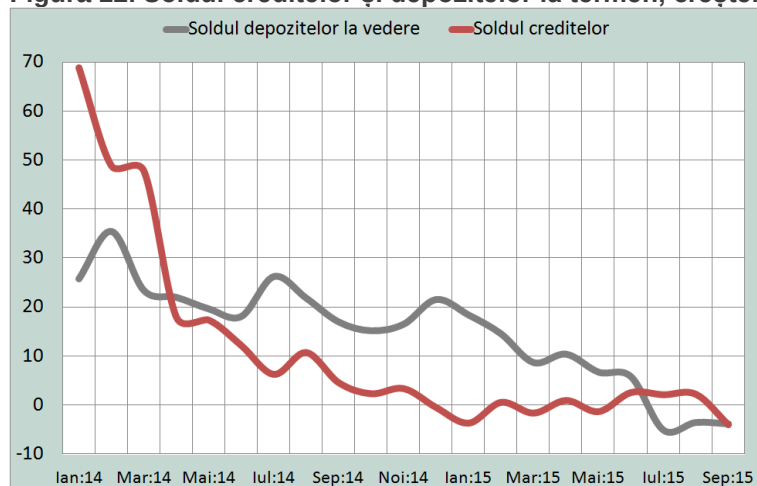

Sursa: „Banca Republicană Nistreană”, calculele EG

Activitatea sectorului bancar din regiune se contractă, atât pe partea activității de creditare, cât și pe partea atragerii depozitelor. Descreșterea veniturilor populației a cauzat reducerea depozitelor noi atrase de bănci (Figura 12). Astfel, de la începutul anului 2014 până în T2:15 ritmul de creștere a soldului depozitelor la termen s-a diminuat constant, iar în T3:15 s-a înregistrat o scădere. Stocul depozitelor la termen s-a diminuat cu 5,1% f-a-p în iul:2015, cu 3,5% f-a-p în aug:2015 și cu 3,8% f-a-p în sep:2015. De asemenea, agravarea situației economice a determinat reducerea activității de creditare. Pe parcursul anului 2014 soldul creditelor și-a temperat creșterea, iar în ian-sep:2015 se atestă o dinamică anemică, caracterizată prin alternarea ritmurilor negative cu creșteri modeste. Spre exemplu, în aug:2015 soldul creditelor a crescut cu 2,2% f-a-p, iar în sep:2015 s-a atestat o scădere cu 4% f-a-p.

Figura 12. Soldul creditelor și depozitelor la termen, creștere f-a-p, %

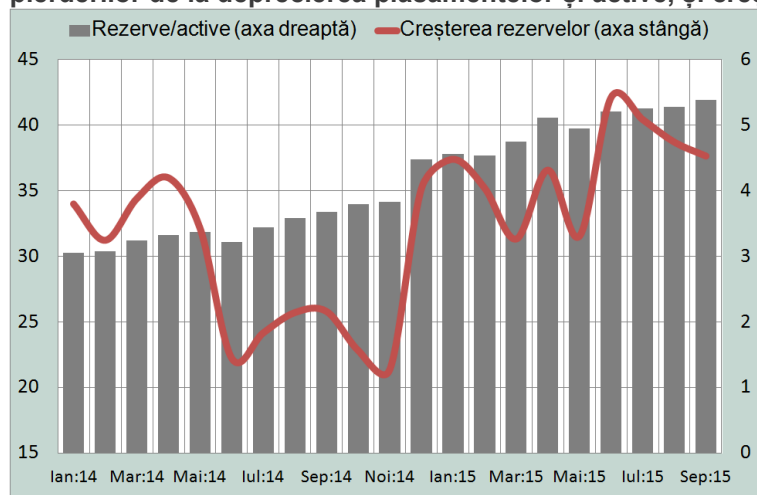

Sursa: Banca Republicană din regiunea Transnistreană, calculele EG

Deteriorarea condițiilor economice din regiune influențează negativ și calitatea activelor bancare.

Agravarea situației economice sporește probabilitatea nerambursării creditelor bancare, iar în acest context instituțiile financiare sunt nevoite să formeze rezerve prudențiale mai mari pentru a acoperi riscurile în creștere. De altfel, de la sfârșitul anului 2014 se atestă intensificarea majorării rezervelor pentru riscul de credit și pentru acoperirea pierderilor de la deprecierea plasamentelor, iar ultimele observări, ce cuprind perioada iun-sep:2015, arată că ritmurile anuale de creștere au variat în jurul nivelului de 40%. La fel, crește și raportul dintre rezerve și active (spre exemplu, în sep:15 acest indicator a avansat cu 1,7 p.p. f-a-p (Figura 13)).

Figura 13. Raportul dintre rezerve pentru riscul de credit și pentru acoperirea pierderilor de la deprecierea plasamentelor și active, și creșterea anuală a rezervelor, %

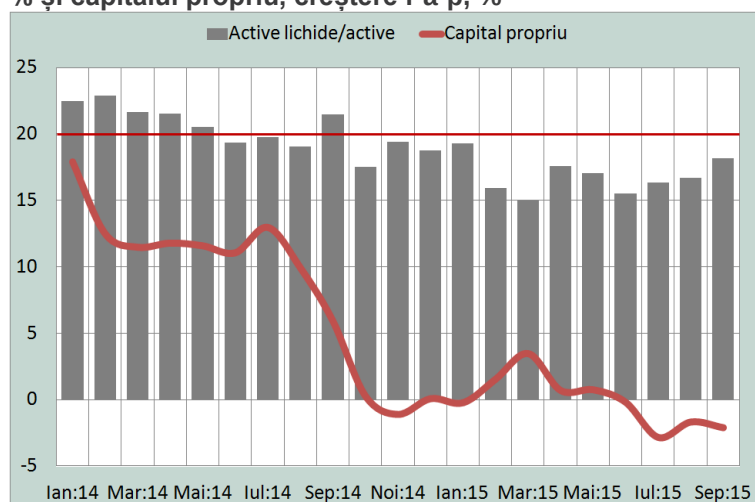
Sursa: Banca Republicană din regiunea Transnistreană, calculele EG

Deteriorarea calității activelor și încetinirea atragerii depozitelor afectează negativ gradul de capitalizare și nivelul lichidității în sectorul bancar.

Degradarea activelor determină creșterea rezervelor orientate spre acoperirea riscului de credit, iar acest fapt cauzează reducerea capitalului propriu. De la începutul anului 2014, creșterea capitalului propriu s-a temperat continuu, iar din iun:15 a demarat o tendință negativă. De exemplu, pe parcursul T3:2015 s-au înregistrat diminuări constante ale capitalului propriu: -2,8% f-a-p în iul:15, -1,7% în aug:15 și -2,1% în sept:15. Dificultățile tot mai mari în rambursarea creditelor și scăderea soldului de depozite determină scăderea nivelului lichidităților. Astfel, din oct:14 s-a permanentizat o situație precară când ponderea activelor lichide în total active este sub nivelul de 20% (Figura 14).

Figura 14. Ponderea activelor lichide în total active, % și capitalul propriu, creștere f-a-p, %

Sursa: Banca Republicană din regiunea Transnistreană, calculele EG

Provocări și prognoze

- În contextul agravării situației economice, perspectivele pe termen mediu privind dezvoltarea sectorul bancar din regiunea transnistreană nu sunt optimiste. Scăderea veniturilor populației și reducerea activității economice va influența negativ funcționarea băncilor, iar situația sectorului financiar s-ar putea înrăutăți semnificativ.
- Continuarea scăderii influxurilor de valută externă, în special a remiterilor și a veniturilor din export, va determina reducerea veniturilor populației, iar drept urmare va scădea și nivelul economiilor. În consecință volumul depozitelor atrase de bănci s-ar putea diminua. Totodată, în contextul scăderii producției, și agenții economici își vor reduce volumul depozitelor ținute la bănci.
- Declinul economic deja are efecte negative asupra activității de creditare. Agravarea situației economice nu va face decât să sporească și mai mult riscurile pentru procesul de creditare. În primul rând, va scădea cererea pentru împrumuturi din partea agenților economici și a populației, iar creditarea din partea băncilor se va comprima. În al doilea rând, reducerea veniturilor va face mult mai dificilă returnarea creditelor, drept urmare, va scădea calitatea activelor bancare.
- În contextul reducerii depozitelor noi și degradării calității portofoliului de credite, băncile ar putea să întâmpine un anumit deficit de lichidități. La fel, sporirea activelor toxice va determina descreșterea capitalizării băncilor.

Capitolul 7. Sectorul extern

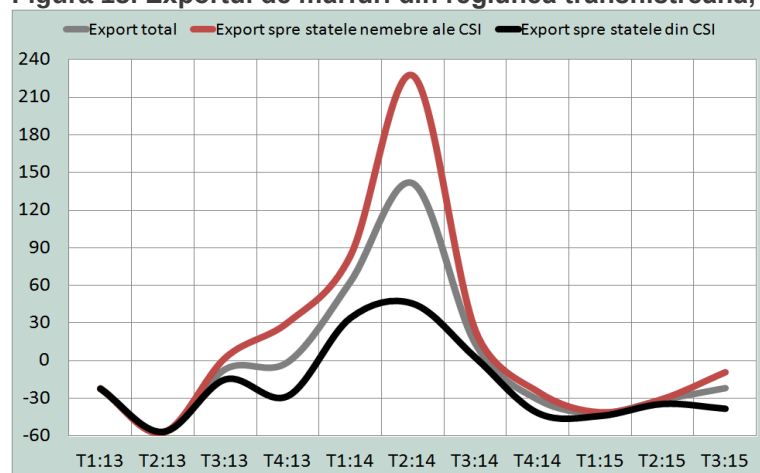
Din cauza dependenței majore a economiei regiunii transnistrene de comerțul extern, aceasta este puternic expusă la șocurile externe. Astfel, înrăutățirea situației economice din Ucraina și Federația Rusă a afectat negativ schimburile comerciale externe. Pe de altă parte, contractarea industriei, care este cauzată și de factori interni, la fel, a influențat nefast exportul din regiune. Totodată, autoritățile de la Tiraspol sunt puse în fața unei decizii importante ce ține de (ne)implementarea prevederilor Acordului de Asociere cu UE care ar putea avea efecte esențiale asupra dezvoltării regiunii pe termen lung.

Analiza principalelor tendințe

Agravarea situației economice, atât la principalii partenerii comerciali externi, cât și în interiorul regiunii transnistrene, a cauzat reducerea comerțului exterior. În perioada ian-sept:15 volumul comerțului exterior al regiunii a depășit ușor valoarea de un miliard USD și a fost în scădere cu 27,4% f-a-p. Descreșterea comerțului cu CSI a constituit cu 24,3% f-a-p, iar schimburile comerciale cu restul lumii au scăzut cu 33% f-a-p.

Recesiunea din Rusia și Ucraina, precum și descreșterea industriei din regiunea transnistreană a cauzat reducerea exportului de mărfuri. În Federația Rusă două trimestre consecutive s-au înregistrat descreșteri ale PIB-ului (-2,2% f-a-p în Q1:15 și -4,6% f-a-p în Q2:15), iar în Ucraina declinul economic s-a accentuat (-17,2% și -14,6% a PIB-ului, f-a-p). Însă industria regiunii trece printr-o perioadă nefastă și din cauza factorilor interni - de exemplu, la sfârșitul anului 2014 din cauza managementului defectuos, gigantul industrial, Uzina Metalurgică din Râbnița a trecut sub controlul statului, iar pe parcursul anului 2015, deși scăderea producției s-a temperat, nu a fost atins nivelul anului precedent. Astfel, în primele 9 luni ale anului 2015 volumul producției industriale din regiune s-a redus cu 9,8% f-a-p. Din cauza acestor factori în ian-sept:15 exportul din regiune s-a diminuat cu 31,6% f-a-p. Exportul spre CSI s-a redus cu 38,9% f-a-p. În aceeași perioadă, descreșterea exportului spre alte piețe a constituit 27,4% f-a-p. Deși tendința descendentă durează 4 trimestre consecutive, se atestă o anumită temperare a dinamicii negative. Astfel, dacă în T1:15 scăderea a constituit 42,1% f-a-p, atunci în T2:15 și T3:15 diminuarea a reprezentat 31,5% și 22,2% f-a-p (Figura 15).

Figura 15. Exportul de mărfuri din regiunea transnistreană, creștere f-a-p, %

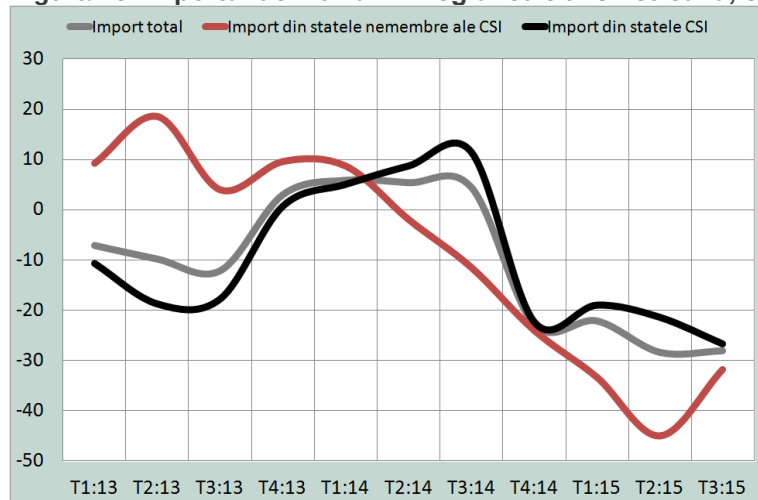
Sursa: Serviciul de Stat al Statisticii din regiunea Transnistreană, calculele EG

Deteriorarea condițiilor economice din regiunea transnistreană a determinat reducerea importului de mărfuri. În primele nouă luni ale anului 2015, importul s-a redus cu 26,1% f-a-p. Scăderea importului din CSI a constituit 22,2% f-a-p, în timp ce descreșterea importului din restul lumii a fost mai accentuată și a reprezentat 37,4%. Totodată, reducerea importului durează 4 trimestre consecutive, iar tendința se

augmentează. Astfel, după ce în T1:15 importul a descrescut cu 22,1% f-a-p, în T2:15 și T3:15 scăderile au fost mai mari și au depășit 28% f-a-p (Figura 16).

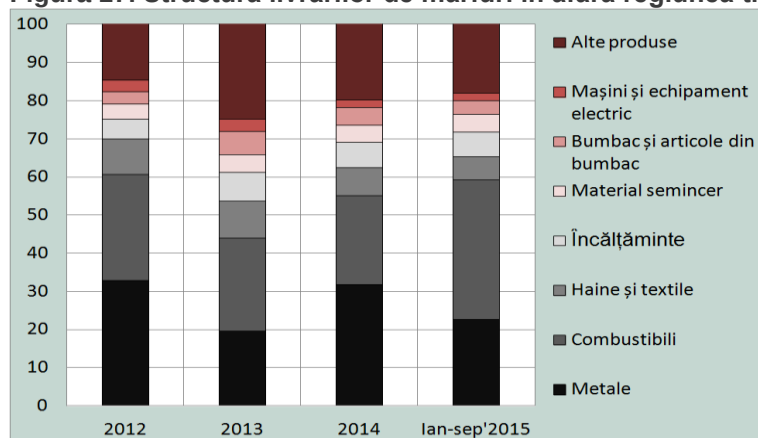
Figura 16. Importul de mărfuri în regiunea transnistreană, creștere f-a-p, %

Sursa: Serviciul de Stat al Statisticii din regiunea Transnistreană, calculele EG

Exportul de produse din regiune este puternic concentrat, iar acest fapt prezintă mai multe riscuri pentru activitatea comercială. În ultimii 4 ani, metalele au reprezentat peste o cincime din exporturile regiunii, iar în ian-sept:15 ponderea a constituit 22,6%. De altfel, orice disfuncționalitate la Uzina Metalurgică din Râbnița afectează negativ livrarea metalelor și determină reducerea exporturilor totale. În acest sens, este concludent anul 2012, când producția metalurgică s-a redus cu 51,5% f-a-p, comercializarea metalului în exteriorul regiunii s-a diminuat cu 49,8% f-a-p. La rândul său, reducerea livrărilor de metale a cauzat scăderea vânzărilor în afara regiunii cu 15,7% f-a-p. De fapt, în ultimii ani metalul și combustibilul au concurat pentru prima poziție în livrările spre exteriorul regiunii Transnistrene. În perioada ian-sept:15 combustibilul a deținut o cotă de 36,6%, iar împreună cu metalul, cele două produse au avut o pondere de 59,2% din totalul livrărilor de mărfuri în exteriorul regiunii. Hainele și textilele, alături de încălțăminte, de asemenea, au ponderi mari comparativ cu alte produse exportate. În primele 9 luni ale anului 2015, ponderea hainelor și textilelor a fost de 6,1%, iar cea a încălțăminte a constituit 6,5% (Figura 17).

Figura 17. Structura livrărilor de mărfuri în afara regiunea transnistreană, %*

Sursa: Serviciul de Stat al Statisticii din regiunea Transnistreană, calculele EG

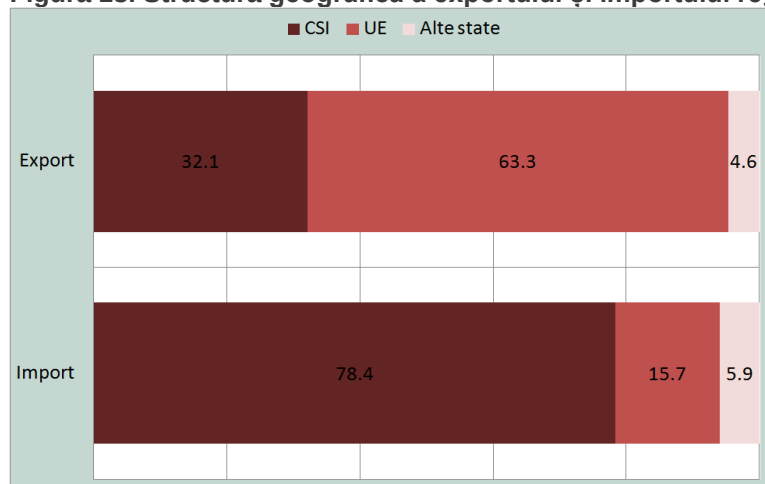
Notă: Livrările de mărfuri în afara regiunii Transnistrene cuprind exportul propriu-zis și furnizarea de produse pe malul drept al Republicii Moldova

Sub aspectul orientării geografice a comerțului exterior se atestă un contrast semnificativ dintre export și import. În cazul exportului principala piață de desfacere este UE, iar în cazul importului cea mai mare parte a mărfurilor sunt aduse din CSI. În primele nouă luni ale anului 2015, furnizările de

mărfuri spre UE au reprezentat 63,3% din valoarea exportului realizat de regiunea transnistreană, în timp ce cota livrărilor spre CSI a constituit 32,1%. În cazul importului situația e diametral opusă: ponderea importurilor din CSI a fost de 78,4%, iar ponderea importurilor din UE a fost de 15,7%. Comerțul cu alte țări nu are o pondere semnificativă în relațiile comerciale externe ale regiunii. Astfel, ponderea exportului spre alte țări a fost de 4,6%, iar cota importului din alte țări a fost de 5,9% (Figura 18).

Figura 18. Structura geografică a exportului și importului regiunii transnistrene, %*

Sursa: Serviciul de Stat al Statisticii din regiunea transnistreană, calculele EG

Provocări și prognoze

- Anticipările privind evoluțiile economice din Rusia și Ucraina sunt pesimiste. Se prognozează că PIB-ul Federației Ruse va descrește cu 3,8% în 2015 și cu 0,6% în 2016, iar în Ucraina în 2015 se va înregistra o recesiune de 9%, iar în 2016 creșterea economică nu va depăși 2%. În aceste circumstanțe exportul din regiune va fi în continuare influențat negativ. Luând în considerare faptul că în prezent 95,6% din exportul regiunii către CSI este orientat spre piețele Rusiei și Ucrainei, este evident că dinamica negativă din aceste două economii va cauza reducerea cererii pentru bunurile produse în regiunea transnistreană.
- Deși se atestă o anumită ameliorare, deficitul balanței comerciale rămâne o problemă serioasă pentru economia regiunii. În ian-sept:15, raportul dintre exporturile și importurile regiunii a constituit 51,5% și a fost în creștere cu 5,5 p.p. f-a-p.
- Exportul din regiune este extrem de concentrat pe un număr limitat de întreprinderi gigante, care sunt puternic susținute de stat. Dezechilibrarea bugetară va determina autoritățile de la Tiraspol să identifice noi surse de acumulări fiscale și să reducă cheltuielile publice. În acest context, suportul oferit întreprinderilor s-ar putea reduce considerabil, iar acest fapt va afecta competitivitatea externă a firmelor și va determina reducerea exportului din regiunea Transnistreană.

Despre Expert-Grup

CINE SUNTEM

Expert-Grup este o organizație neguvernamentală și non-profit specializată în cercetări economice și de politici publice. Expert-Grup nu reprezintă interese economice, corporative sau politice. Fiind o organizație independentă, Expert-Grup este o reflecție a idealurilor împărtășite de tinerii intelectuali moldoveni care au creat instituția cu scopul de a contribui la dezvoltarea Moldovei. Alături de alte tipuri de organizații din societatea civilă moldovenească, Expert-Grup se poziționează ca un centru analitic neutru din punct de vedere politic și ideologic.

ACTIVITĂȚILE NOASTRE

Activitățile noastre de bază sunt analiza și previziunile economice și cercetările în domeniul politicilor publice. În acest vast areal de cercetare, noi oferim o gamă diversificată de produse și servicii analitice, ajutându-i pe beneficiarii noștri să ia decizii care să susțină traiectoria de dezvoltare a Moldovei. Competența noastră esențială constă în aptitudinea de a oferi cercetări profesioniste, obiective și de înaltă calitate în următoarele domenii:

- Analize și previziuni macroeconomice;
- Economie politică;
- Finanțe publice;
- Dezvoltarea umană și eradicarea sărăciei;
- Piața muncii și comportamentul consumatorilor;
- Comerțul extern;
- Piețele financiare;
- Economia integrării europene;
- Analiza economică la nivel de sector;
- Dezvoltarea economică regională și locală;
- Energia și economia mediului.

PARTENERI ȘI DONATORI

În perioada anilor 2006–2014 Expert-Grup a implementat mai mult de 70 proiecte de cercetare și advocacy în diferite domenii legate de cercetări economice și de politici publice. Mai mult de 100 experți afiliați și neafiliați instituției, atât din Moldova, cât și din alte țări, au fost implicați în aceste proiecte. Am lucrat cu asemenea donatori ca Fundația Soros-Moldova, Fundația Est-Europeană, Fundația Konrad Adenauer, Balkan Trust for Democracy, Black Sea Trust, Fundația Friedrich Ebert, PNUD Moldova, UNICEF, Comisia Europeană, Consiliul Europei, Fundația pentru o Societate Deschisă, Agenția Elvețiană pentru Cooperare Internațională, Departamentul Marii Britanii pentru Dezvoltare Internațională, Banca Mondială, Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică. În anii 2010 și 2012 Expert-Grup a fost selectat în calitate de membru al Consiliului Național pentru Participare. Începând cu anul 2008 Expert-Grup este membru al Asociației de Politici pentru o Societate Deschisă – o rețea internațională ce întrunește 56 de centre analitice din țări din toată Europa.